

Ortodoksinen Opettaja

•2/2018

SYYSERVEHDYS ORTODOKSISEN USKONNON OPETTAJALTA

Draaman käyttö uskonnonopetuksessa

Uskonnonopetus Euroopassa

Inkluusio - yhdenvertaisuus ja täysi osallisuus

Tule mukaan S00Li:n
syyspäiville Tampereelle

Ortodoksinen opettaja 1 • 2018

Tässä numerossa:

- 3 Pääkirjoitus
- 4 Ortodoksisten opettajien
syyspäivät
- 5 Syystervehdys ortodoksinen
uskonnon opettajalta
- 8 Draaman käyttö
uskonnonopetuksessa
- 9 Uskonnonopetus Euroopassa
- 10 Inklusio - yhdenvertaisuus
ja täysi osallisuus

Ortodoksinen Opettaja

Julkaisija

Suomen Ortodoksisten Opettajien Liitto ry. SOOLin tarkoituksena on toimia ortodoksista uskontoa tunnustavien eri aineiden opettajien yhdyssiteenä sekä pyrkiä tukemaan ortodoksista uskonkasvatusta. Mukana liiton toiminnassa on uskonnonopettajia, luokanopettajia, eri aineiden opettajia sekä muita kasvatustalan ammattilaisia.

Taitto

Suvanto

Kannen kuva

Heikki Santasalo

Paino

Grano Joensuu

ISSN 0786-6808

Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyistä kirjoituksista ja kuvista.

www.sooli.fi

Hallituksen yhteystietoja

Elisa Hyvärinen, sihteeri
ainoelisahyvarinen@gmail.com
045 350 7736

Risto Käyhkö, puheenjohtaja
risto.kayhko@gmail.com
050 569 4032

Antti Räsänen
roderasanen@gmail.com
0500 572 587

Johanna Miettinen
jomietti@gmail.com
050 527 1948

Juhani Räsänen vpj
juhani.rasanen@opaasi.fi
050 555 1507

PÄÄKIRJOITUS

Mietteitä maailmasta, jossa pahan tekeminen on edelleen helpompaa kuin hyvän!

Syyslukukausi on pyörähtänyt lämpimän kesän jälkeen mukavasti käyntiin. Ensimmäisten työviikkojen jälkeen huokaistaan taas samojen asioiden äärellä kuin viime syksynä ja monina aikaisempinakin syksyinä. Kokosimme nämä kiertävien uskonnonopettajien kohtaamat ongelmat, epäkohdat, epämiellyttävät asiat, miksi niitä nyt haluaakaan kutsua, kirjeeksi koulujen muulle opettajakunnalle useamman ortodoksisen uskonnon opettajan kokemuksen pohjalta. Löydätkö sinä, ortodoksisen uskonnon opettaja, tästä jotakin tuttua? Entä muut ortodoksiset opettajat, oletteko kiinnittäneet huomiota kirjeessä mainittuihin asioihin? Ne eivät varmaankaan näyttäydy samalla tavoin yhdessä koulussa työskentelevälle kuin kiertävälle opettajalle. Työn iloa kaikille opettajille syksyn pimetessä! Ollaan tukena toisillemme!

Terveisin
JOHANNA MIETTINEN JA ELISA HYVÄRINEN

ORTODOKSISTEN OPETTAJIEN SYYSPÄIVÄT TAMPEREELLA 9.-10.11.2018

Tampereen ortodoksinen seurakunta, Tuomiokirkonkatu 27, 33100 Tampere

Asetus Suomen kreikkalaiskatoisesta kirkosta (kirkko 100 v.)

Perjantai 9.11.

16.00-17.30 Vierailu museokeskus Vapriikissa; Tampere 1918 -näyttely, ym. näyttelyitä. Tutustu jo etukäteen: <http://vapriikki.fi/>

18.00 Ehtoopalvelus (Tampereen ortodoksinen kirkko)

18.30 Tampereen ortodoksinen kirkon historiallinen esittely (mm. Ammuttu Kristus -ikoni)

19.00 Illallinen ja yhteinen illanvietto

Lauantai 10.11.

9.00 Aamukahvit ja aloitussanat

10.00 Yleisöluento, TT Juha Riikonen: "Suomalaistuva kirkko"

12.00 Lounas

13.00 Paneelikeskustelu "Tulevaisuuden kirkko - kirkkomme 100v. päästä". Puhujina: Kirkkoherra isä Ioannis Lampropoulos (Ilomantsin ort. srk), TT Juha Riikonen (Joensuu), opiskelija Lena Niemi (Helsinki), nuorisotoimenohjaaja Nemanja Balcin (Tampere) ja uskonnonopettaja Annika Jonninen (Varkaus).

15.00 Syyspäivien päätössanat ja kahvit

Hinta: 25 € / osallistuja. **Ilmoittautuminen:** 26.10.2018 mennessä sähköpostitse: sooliry@gmail.com. Kerrothan samalla mahdollisista ruoka-aineallergioista tai erityisruokavaliosta. **Osallistumismaksu:** Maksetaan tilille FI08 1133 3000 0565 74 ilmoittautumisen yhteydessä. Viitteeksi laitetaan jäsenmaksulaskussa oleva henkilökohtainen viitenumero. Lasku on mahdollista saada myös paikan päällä koulutuspäivien yhteydessä. Syyspäiviä voi esittää VESO-korvaaviksi. Saat osallistumisestasi todistuksen työnantajasi varten.

SYYSERVEHDYS ORTODOKSISEN USKONNON OPETTAJALTA

Uusi lukuvuosi on taas saatu käyntiin. Koulun arki on täynnä hulinaa ja vilskettä: oppilaiden riemun kiljahdukset täyttävät käytävät. Opettajainhuoneet täyttyvät opettajista ja koulukäynninohjaajista, jotka ovat istahtaneet kahvikupposen äärelle keskustelemaan kollegoidensa kanssa.

Itse en valitettavasti aina ehdi opettajienhuoneeseen kahvikupposelle. Olen kiertävä uskonnonopettaja ja opetan koulullanne yhden tai muutaman oppitunnin viikossa. Työhöni kuuluu opettaminen useammassa eri koulussa, välitunnit menevät usein siirtymiseen koululta toiselle.

Ilahdun suuresti, kun tervehdimme toisiamme koulun käytävällä ja opettajienhuoneessa. On mukavaa vaihtaa kuulumisia paitsi omasta arjesta, myös kuulla miten yhteisillä oppilaillamme sujuu. Teemme yhdessä tärkeää työtä näiden ihanien, kilttien, reippaiden, haastavien, taitavien ja erilaisen tuen tarpeen piirissä olevien lasten ja nuorten parissa.

Näin syksyn tullen törmään koulun arjessa joihinkin asioihin, jotka painavat ajoittain mieltäni ja joiden kanssa joudun painimaan toistuvasti. Ne ovat asioita, joihin et välttämättä ole osannut kiinnittää huomiota. Siispä ajattelin kirjoittaa kirjeen, jotta ymmärtäisimme toisiamme paremmin. Ymmärräthän, että otan asioita melkoisen kärjistetyksi esille, en loukatakseni tai osoittaakseni sormella, vaan siksi, että havahtuisit huomaamaan minunkin näkökulmani.

1) Painostavat keskustelut katsomusopetuksesta – työni ja asiantuntijuuteni kyseenalaistamista!

Eletään syksyn ensimmäisiä työpäiviä. Opettajienhuoneessa aloitetaan keskustelu, jonka aikana ruotsinopettajalle sanotaan: ”Kyllä se pakkoruotsi pitäisi poistaa koulusta, ei sitä ruotsin opetusta tarvita mihinkään. Opetetaan kaikille englantia, ei muita kieliä tarvita. Lukujärjestyksetkin on silloin helpompi tehdä”. Tällaisia keskusteluja tuskin käydään, mutta oman uskonnon opettajalle keskustelut oman uskonnon opetuksen merkityksestä ja tarpeellisuudesta ovat jokasyksyinen riesa, joita parhaassa tapauksessa käydään useamman kerran päivässä eri kouluissa. En millään jaksaisi aina uudelleen kuulla yhteisen katsomusaineen pelastavan koulujen lukujärjestys- ja resurssiongelmat! Jostakusta tämä saattaisi tuntua jopa työpaikkakiusaamiselta. Puolustelen oman oppiaineeni, ortodoksisen uskonnon, opetuksen, sekä yleisesti oman uskonnon opetuksen tärkeyttä toistuvasti.

Lukujärjestysuunnittelu on koulua johtavan rehtorin työtä. Monet rehtorit, myös suurten ja monikulttuuristen koulujen rehtorit, taitavat sen ongelmitta. Miksiköhän se on toisille suunnattoman suuri ongelma? Sitten ne resurssit! Nyt puhutaan kuitenkin hyvin marginaalisista summista, ja joskus on hyvä pohtia, onko raha oikea mittari kaikkeen. Miksi oman uskonnon opetuksen hyötyjä ei oteta esiin? Oman uskonnon opetus on tärkeää, sillä se antaa vähemmistöihin kuuluville oppilaille tunteen siitä, että oma katsomus on kouluyhteisössä hyväksytty ja merkityksellinen. Enemmistöön kuuluva ei ymmärrä tällaisen hyväksynnän merkitystä! Oman uskonnon opetus antaa välineitä uskontodialogiin. Ilman tätä opetusta hyvin harvalla oppilaalla olisi tarvittavaa tietoa, käsitteitä ja muuta osaamista osallistua keskusteluun, vertailla ja kommentoida omaa ja muiden uskontoa ja niiden arvoa maailmaa ja tapoja. Kaikilla kodeilla ei ole tarpeeksi tietoa ja taitoa toimia uskonnon opettajana. Jos oman uskonnon opetusta ei saada koulusta, se halutaan luultavasti jostakin muualta (islamilaista yhdyskunnasta, kirkoista, synagogasta). Koulun järjestämällä tunnustuksettomalla oman uskonnon opetuksella on todella tärkeä rooli yhteiskuntarauhan ylläpitäjänä ilman pelkoa radikalisoivista aineksista. Opetusta antaa yliopistokoulutuksen saanut opettaja (myös islamin opettajat pätevoityvät kiihtyvällä vauhdilla!), joka on alansa asiantuntija. Ja kyllä, oman uskonnon opetus on tunnustuksetonta – se on ollut sitä jo vuodesta 2004, eikä vasta nykyisen opetussuunnitelman myötä!

Usein kuulen opettajienhuoneissa väitteitä siitä, että olisi hyvä opettaa katsomusainetta kaikille yhteisesti, niin kaikki saisivat eri uskonnoistakin tietoa. Puhutaanko islamin tunnilla vain Allahista? Eikö katolisen ja ortodoksisen uskonnon tunneilla käsitellä muuta kuin Jeesusta? Kannattaa tutustua opetussuunnitelman perusteiden uskonnon ja elämäntutustumustiedon tavoitteisiin ja sisältöihin – saatat yllättyä, kuinka kattavasti ja monipuolisesti

nykyisessä opetussuunnitelmassa tutustutaan eri aiheisiin ja katsomuksiin – ei vain siihen ”omaan”. Se on yleisivistystä! Monessa koulussa keskusteluja kuulleena olen saanut vaikutelman, että KiVa koulu ja Arvokas -ohjelmat ovat korvaamassa evankelisluterilaisen uskonnon opetussuunnitelman. Onhan niissä toki paljon uskonnonopetukseen sopivia teemoja, mutta voivatko ne korvata sen kokonaan?

Yhteisen katsomusaineen opetuksen kokeiluja kehitetään kovasti. Kokeilut ovat kuitenkin osoittaneet, että niiden opetukseen liittyvät suunnitelmat tapahtuvat enemmistön ehdoilla ja vähemmistöt pääsääntöisesti unohdetaan. Jos opetussuunnitelmassa lukee kirkkohistoria, yhteisessä opetuksessa sitä saadaankin käsitellä todella laajasti, sillä läntisen ja itäisen kristillisen kirkon historia ei ole sama asia, puhumattakaan näkökulman valinnasta, pyhyiden kokeminen nousee eri perinteissä eri asioista ja käsitteillä voi kristillisenkin kirkon sisällä olla hyvin erilaisia merkityksiä. Joskus olen kuullut, että ”eikö oppilas voisi osallistua tähän tavallisen uskonnon eli luterilaisen uskonnon opetukseen – ovathan ne ihan samaa kristillisyyttä”. Jos ovat, miksei kaikille luterilaisille oppilaille opetettaisi ortodoksista uskontoa? Ai, ei se olekaan sama asia. Entäpä opettajapätevyudet – olisiko sinulla valmiuksia opettaa luterilaisen uskonnon lisäksi samalla kattavasti ortodoksista tai katolista uskontoa, islamia, bahaita, buddhalaisuutta, juutalaisuutta, Krishna -uskontoa ja elämäntutustumustietoa? Minulla ei olisi, aika monitaiturihan siinä saisi olla!

2) Takkuaako tiedotus?

Opettajana olen todella iloinen, jos muistat informoida myös meitä uskonnonopettajia poikkeustilanteista. Minäkin teen suunnitelmia opetusta varten. Tiedän mielelläni jo etukäteen, että tänään oppilaat eivät tulekaan oppitunnille. Jos tiedotus ei kulje, saatan ajaa pitkän matkan (jopa useita kymmeniä kilometrejä) koululle aivan turhaan. Olisin myös todella iloinen, että koulun muu toiminta, retket, uinnit, yhteiset tilaisuudet yms. eivät olisi aina siinä viikon ainoan uskontotunnin aikana. Aina sitä ei voi välttää, mutta on ikävää huomata, jos koulun tilaisuudet on sijoitettu säännönmukaisesti aina uskonnon oppitunnin päälle. Uskonnon opetukseen on varattu hyvin vähän viikkotunteja, ja jokainen tunnin peruminen vaikeuttaa opetussuunnitelman onnistunutta toteutusta.

3) Tehtäisiinkö yhdessä oppiainerajat ylittäviä kokonaisuuksia ja projekteja?

Kyllä! Olen aina valmis yhteistyöhön katsomusaineiden ja muidenkin oppiaineiden välillä. Sehän on todella hienoa, hyvin toteutettuna hedelmällistä ja oppilaille mielenkiintoista. Olisin kuitenkin iloinen, jos ette minulta kysymättä

tekisi suuria suunnitelmia ja sitten loukkaantuisi, kun en voikaan toimia toivomallanne tavalla. Siihen on syynsä.

Opetan useammassa koulussa enkä voi jättää niissä tunteja pitämättä yhden koulun projektin vuoksi. Opetusryhmäni ovat pääsääntöisesti yhdysluokkaryhmiä. Vaikka kuinka haluaisinkin ja tuntisin sen mielekkääksi, en voi aina osallistua hienoon, kaikkien katsomusaineiden yhteiseen projektiin 3.-luokkalaisten oppilaitteni kanssa, koska minulla on vastuullani myös ne yhdysluokkaryhmän muiden vuosiluokkien ortodoksiset oppilaat. En voi myöskään noin vain luvata, että käytetään vain kokonaan se toinen vuosiviikkotunti (joka eri kunnissa sijoittuu eri vuosiluokille) katsomusaineiden yhteiseen opetukseen vain sillä verukkeella, että kaikkien eri katsomusten opetussuunnitelmassa on maininta maailmanuskonnoista. Yhdysluokkaryhmissä opiskellaan usein vuorokurssiperiaatteella, jolloin asiat, joita tänä lukuvuonna opiskelemme, voivat olla aivan eri sisältöjä kuin toisilla kyseisen luokka-asteen oppilailla opetussuunnitelmassa. Ja kyllä, minulle on tärkeää, että myös ortodoksiseen uskonnon-opetukseen osallistuvat oppilaat saavat opetussuunnitelman mukaista opetusta.

4) Opettaja on oppiaineensa asiantuntija

Muistathan, että olen ortodoksisen uskonnon asiantuntija. Tulen mielelläni, mahdollisuuksien mukaan tietysti, kertomaan siitä myös muille opetusryhmille tai opastamaan opettajia oikean informaation lähteille.

5) Oman uskonnon opetusryhmät ovat oppilaan etuoikeus

Tämän pitkän uskonnonopettajan urani aikana en ole huomannut, että oppilaat olisivat kärsineet siitä, että he lähtevät omasta luokastaan oppitunnille oman uskonnon ryhmään. Kärsivätkö oppilaat siitä, että heidät jaotellaan erilaisiin opetusryhmiin muussa opetuksessa, vaikkapa S2-opetuksessa, kieltenopetuksessa tai valinnaisaineissa. Pienillä oppilailla alkujännitys syksyn alkaessa kuuluu asiaan, mutta toivoisin, ettei oppilaan oma luokanopettaja pelottelisi ekaluokkalaista sanomalla: ”Onpa kauheaa, kun sinä joudut tästä omasta luokasta nyt lähtemään ihan vieraaseen ryhmään aivan yksin”. Tätä tapahtuu usein. Rohkaiskaamme heitä mieluummin selittämällä, miksi näin toimitaan koulussa. Toki sen teemme uskontotunnillakin, mutta turhaa jännitystä lietsomalla ei saada mitään hyvää aikaan. Olisi myös mukavaa, jos oppilaan luokanopettaja ei esittäisi tätä omaa huoltaan lapsen ”vieraaseen” ryhmään siirtymisestä huoltajille ja neuvoisi, että on paljon helpompaa osallistua enemmistön ”tavalliseen” opetukseen tai mennä elämäkatsomustiedon tunnille, joka on naapuriluokassa. Näin ohimennen tiedoksi, että ortodoksisiin tai luterilaisiin seurakuntiin kuuluvat oppilaat eivät lain mukaan voi osallistua ET-opetukseen.

6) Oppiaineen oikea nimitys

Et ehkä ole huomannut: uskonnon oppiaineen sisällä on useita eri lyhenteitä: UE, UO, UI, UK, jne. Näiden virallisten lyhenteiden sekaannusten lisäksi saatetaan varomattomasti käyttää hyvin leimaavia nimityksiä, jotka aiheuttavat tunteen toiseudesta. Tässä asiassa ei sovi sanonta rakkaan lapsen monista nimistä! Olisin oikein kiitollinen, jos vältettäisiin nimityksiä vieraiden uskontojen opetus (lapselle se oma uskonto ei ole vieras!), vääräoppisten tai epänormaalien uskontojen opetus. Ortodoksisen uskonnon oppitunti ei ole myöskään venäjän tunti. Kaikki ortodoksit eivät ole venäläisiä tai käännynnäisiä suomalaisia! Ortodoksisuus on maailmanlaajuinen uskonto ja opetusryhmissämme on sekä suomalaisia (joiden suku voi olla ortodoksinen jo sukupolvien ja vuosisatojen takaa) että ruotsalais-, kreikkalais-, venäläis-, bulgarialais-, afrikkalais-, romanialais-, serbialais- jne. taustaisia oppilaita. Myös nimitystä ”harvinaisten uskontojen opetus” kannattaa välttää – maailmanlaajuisesti tarkasteltuna katoliset ovat suurin kristittyjen ryhmä, meitä ortodoksejakin on maailmassa huomattavasti suurempi määrä luterilaisiin verrattuna eikä islamia enää Suomessakaan voi nimittää harvinaiseksi uskonnoksi. Suomessa evankelisluterilainen uskonto on tietenkin valtauskonto, mutta nimitys ”normaaliuskonnon opetus” antaa vähemmistöön kuuluvalla ajatuksella siitä, että pidät muihin uskontokuntiin tai katsomuksiin kuuluvaa epänormaalina tai vääränlaisena.

Lopuksi muistutan, että nämä edellä mainitsemani seikat eivät ole se, mitä jatkuvasti suren mielessäni ja olen pahoilla mielin kouluumme tullessani. Päivittäin saan nauttia oppilaiden oppimisen ilosta ja ihanasta yhteistyöstä opettajien kesken kouluissa! Teemme kaikki työtä yhteisten oppilaidemme hyväksi, se lienee pääasia.

Ystävällisesti,
Ortodoksisen uskonnon opettaja

DRAAMAN KÄYTTÖ USKONNONOPETUKSESSA

On monia hyviä tapoja oppia, yksi oppilas oppii kuuntelemalla, toinen taas tekemällä, kolmas piirtämällä.

Itse olen huomannut, että erityisesti sellaisissa opetusryhmissä, joissa on eri-ikäisiä oppijoita, draaman käyttö on yksi hyvä tapa oppia yhdessä. Tässä oppimistavassa on monenlaista tekemistä, ja yleensä jokaiselle oppilaalle löytyy jokin itselle mieluinen työskentelytapa.

Draamaa voi käyttää oppitunneilla monilla tavoilla. Olen toiminut nukketeatterissa jo yli 30 vuoden ajan, joten nukkejen käyttö on minulle itselleni luontaista ja mukavaa. Joskus esitän itse esimerkiksi Raamatun kertomuksen tai pyhimystarinan nukeilla ja sen jälkeen keskustelemme aiheesta yhdessä tai oppilaat voivat piirtää mitä esityksestä jäi mieleen tai tulla ryhmä kerrallaan kokeilemaan nukkeja itse.

Toisinaan oppilaat itse valmistavat nukeilla esityksen toisilleen. Sitä ennen olemme harjoitelleet nukken käyttöä ja keskustelleet miten tärkeää oma keskittyminen on, ettei mene pelkäksi naurunkiherrykseksi. Useimmiten aluksi toiset oppilaat keskittyvät nukeilla näyttämiseen ja toiset lukevat/ kertovat aiheena olevan tekstin. Esitykset ovat yleensä lyhyitä, sillä myös jälkityöhön pitää riittää aikaa.

Sellaisen oppilasryhmän kanssa, joka on jo tottunut nukkenäyttämiseen, olemme valmistaneet muille luokille esityksen, joka sitten esitetään isommassa tilassa. Uskontoon liittyvän aiheen lisäksi oppilaat oppivat näin harjoittelemaan yhdessä ja esiintymään toisille. Eri oppiaineitten yhteistyö on myös mahdollista: Pyhän Martin tarinan kerroimme me, katolisen uskonnon ryhmä, ja saksan lukijat lauloivat saksaksi Martinpäivän lauluja lyhtyineen.

Luokassa tapahtuvat pienet esitykset eivät aina vaadi valmiita teatterinukkeja, vaan vaikkapa legoukkeleilla voi esittää Raamatun kertomuksen, kuten kerran teimme luomiskertomuksen ollessa aiheena. Omat oppilaani odottavat joka vuosi, kun adventinaika lähestyy, Toivo-lampaan seikkailuita. Toivo on ihan tavallinen pieni pörröinen lelulammas, jolle joka vuosi keksin uuden tarinan. Huvittavaa on se, että kun oppilaat ovat siirtyneet yläkoulun puolelle, jotkut vielä kyselevät Toivo-lammaskertomusta!

Varjoteatteri on myös hyvin uskonnonopetukseen soveltuva nukketeatterinlaji. Siihenkään ei tarvita mitään

kovin ihmeellisiä laitteita. Lakana pingoitetaan vaikkapa oviaukkoon ja taakse jonkinlainen valonlähde (iso taskulamppukin käy). Hahmot tehdään kartongista ja niihin teipataan esim. sasliktikku liikuttamista varten. Aiheeseen sopiva musiikki takaa onnistumisen.

Prosessidraama on oppimistapahtuma, jossa yhdistetään fiktiota ja faktaa. Valitaan aihe, jota halutaan tutkia, esim. 10 käskyä. Sitten luodaan ”maailma” jossa alamme yhdessä kokea asioita, esim. olemme autiomaassa kohti luvattua maata vaeltava kansa. Kaikille annetaan ”rooli” (myös ope on roolissa), yksi on Mooses, Aaron jne. ja muut ovat kansaa. Välillä olemme rooleissa autiomaassa ja välillä luokkahuoneessa, jossa tutkimme aihetta erilaisilla tavoilla: piirtämällä, soittamalla, tanssimalla jne. Tämä metodi tarvitsee aikaa, mutta 45:n minuutinkin aikana ehtii tehdä lyhyemmän prosessidraaman, vain mielikuvitus on rajana.

Oma kokemukseni on, että draaman käyttö sopii myös ryhmälle, jossa on maahanmuuttajaoppilaita, sillä puheta ei tarvitse aina käyttää jos suomenkieli ei vielä suju. Eri ikäisille oppilaille on erilaisia rooleja, ja opettaja voi ehdottaa rooleihin myös ujompia oppilaita. Kun ollaan ”joku muu” kuin normaalisti, voi ujustakin oppilaasta tulla uusia piirteitä esille ja esiintymisrohkeus kasvaa.

Draaman käytössä opetuksessa tärkein asia on, että kenenkään ei ole pakko esiintyä. Muunkinlaista tekemistä löytyy, esimerkiksi voi olla ”äänitekniikko” joka laittaa musiikin päälle tai ”valaistusestari” joka hoitaa valoja päälle ja pois. Voi olla myös katsojana, joka kannustaa muita. Itse käytän paljon kankaita ja huiveja, joita on helppo kuljettaa mukana, niistä saa luotua erilaisia ”asuja” tai lavasteita, siinäkin puuhassa voi joku oppilas olla mukana auttamassa, jos varsinainen esiintyminen ei aluksi tunnu luontaiselta.

Draaman käyttöön on minua myös kannustanut, kun astuessani luokkaan, sieltä joskus kuuluu: Ope hei, tehdäänkö tänään taas jotain hauskaa?

SINIKKA MEURMAN

FM, draamakasvatuksen ja katolisen uskonnon opettaja, Tampere

USKONNONOPETUS EUROOPASSA

Kun puhutaan uskonnonopetuksesta Euroopassa, on syytä muistaa, ettei kyseessä ole mikään yhtenäinen ja helposti vertailtavissa oleva ilmiö. Uskonnonopetus Euroopassa on syntynyt monien alueiden omaleimaisten kehityskulkujen tuloksena.

Ensinnäkin, kun puhutaan Euroopasta, on heti syytä tarkentaa, mistä puhutaan. Onko kyseessä maantieteellinen, poliittinen vai taloudellinen Eurooppa tai kenties Euroopan Unioni? Ajatellaanko, että serbialainen, kyproslainen tai georgialainen uskonnonopetus on eurooppalaista uskonnonopetusta?

Eurooppalainen uskonnollinen maisema on jatkuvassa muutoksessa ja se vaikuttaa myös uskonnonopetukseen. Viime vuosikymmenien dramaattisin muutos lienee ollut kommunismin romahtaminen ja sen seurauksena uskonnonopetuksen tulo sellaisten valtioiden kouluihin, joissa se aikaisemmin ei ollut mahdollista. Toisaalta se, että protestantismi ei kestänyt kovin hyvin kommunismin painetta, on luonut Eurooppaan selkeitä sekulaareja alueita, kuten Viro ja itäinen Saksa. Kasvava uskonnottomuus ja maahanmuuttajien mukanaan tuomat uskonnot muokkaavat Euroopan uskonnollista tilannetta jatkuvasti.

Kolmanneksi, Euroopassa on monia eri tapoja, joilla kirkon (kirkkojen) ja valtion suhteet on järjestelty. Ranskassa, Alankomaissa ja Irlannissa kirkko ja valtio ovat selkeästi erotettu toisistaan. Kummallakin on omat tehtävänsä, eivätkä ne voi lainsäädännön nojalla vaikuttaa toistensa päätöksiin. Toisenlainen malli on niin sanottu konkordanssi, jossa kirkko ja valtio ovat sopineet yhteistyöstä ja työnjaosta. Esimerkiksi Espanjassa, Belgiassa, Itävallassa, Puolassa ja Saksassa kirkot huolehtivat sopimuksen mukaisesti monin paikoin peruskoulutuksesta, terveyden- ja sairaanhoidosta, päivähoidosta, lastenkodeista, huume- ja päihdehuollosta, köyhien auttamisesta sekä puolustusvoimien ja vankiloiden hengellisestä työstä. Kolmannessa tapauksessa kirkon ja valtion suhteissa on jäänteitä valtionkirkkoajattelusta. Tämä voi näkyä esimerkiksi veronkanto-oikeutena tai valtiollisten instituutioiden, kuten eduskunta tai puolustusvoimat, osallistumisena instituution työn aloitusjumalanpalvelukseen. Pohjoismaat, Kreikka ja Englanti kuuluvat selkeästi tähän kolmanteen ryhmään. Englannin osalta voidaan ehkä puhua vielä jopa valtionkirkosta.

Euroopan valtioissa on monenlaisia kasvatus- ja opetusperinteitä. Suomessa ei tueta rinnakkaiskoulujärjestelmää ja yksityisten koulujen on vaikea saada toimilupia. Muualla Euroopassa yksityiset koulut ovat keskeinen osa koulujärjestelmää. Esimerkiksi katolisten tai protestanttisten koulujen, Steiner- ja Montessori-koulujen katsotaan takaavan vanhemmille oikeuden valita, millaista

opetusta heidän lapsensa saavat. Vanhemmat ja muut erilaiset sidosryhmät voivat näin olla vaikuttamassa opetuksen laatuun ja sisältöön.

Suomessa ollaan viime aikoina puhuttu paljon uskonnonopetusmallista. Malleja on aikojen saatossa yritetty kuvata ja luokitella monin eri tavoin. Edelleen käyttökelpoisena voidaan pitää karkeaa jaottelua viiteen eri malliin, jotka ovat: ei uskonnonopetusta, ei-tunnustuksellinen uskonnonopetus, tunnustuksellinen uskonnonopetus, oikeus valita mikä uskonnonopetus tahansa ja vapaaehtoinen uskonnonopetus. Suomessa sana ”tunnustuksellinen” on korvattu ”oman uskonnon opetus”-käsitteellä. Korvaamisen taustalla oli semanttinen ongelma. Suomen kielessä ”tunnustus”-sanalla on aktiiviseen tekemiseen viittaava konnotaatio. Monissa muissa eurooppalaisissa kielissä ”tunnustus” tarkoittaa yksinkertaisesti vain kuulumista johonkin uskonnolliseen yhteisöön. Tästä näkökulmasta Suomen uskonnonopetusmalli on edelleen tunnustuksellisen uskonnonopetuksen malli. Eri mallien sisällä on myös hyvin paljon erilaisia variaatioita esimerkiksi opetuksen järjestämisen ja valvonnan suhteen. Joskus kuulee sanottavan, että missään ei ole samanlaista uskonnonopetusmallia kuin Suomessa. Tämä ei täysin pidä paikkaansa. Jos ajatellaan, että Suomessa opetetaan oppilaan omaa uskontoa, uskonto (tai et) on oppiaineena pakollinen kaikille koululaisille ja yhteiskunta kustantaa opetuksen, on samat kriteerit uskonnonopetukselle ainakin Itävallassa, Saksassa, Belgiassa, Irlannissa, Liettuassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Kyproksella ja Kreikassa.

Kuten edellä mainitusta on helppo ymmärtää, ei ole olemassa ”eurooppalaista uskonnonopetusta”. Myöskään eurooppalaiset instituutiot eivät ole ajamassa Eurooppaan yhteistä mallia uskonnonopetukselle. Uskonnonopetuksesta päättäminen kuuluuikin niin sanotun subsidiari-teettiperiaatteen mukaisesti jokaiselle EU:n jäsenvaltiolle itselleen. Uskonnonopetuksen tutkimuksen näkökulmasta tällainen moninaisuus on suuri haaste, mutta myös mahdollisuus sukeltaa syvälle Euroopan historian, kulttuurin ja koulutuksen mielenkiintoiseen maailmaan.

KAARINA LYHYKÄINEN
TM, FM, AO

Kasvatustyöntekijä, Helsingin ortodoksinen seurakunta
UO-opettaja, Helsingin Normaalilyseo

INKLUUSIO -YHDENVERTAISUUS JA TÄYSI OSALLISUUS

Inkluusio ja inklusiivinen opetus -termit ovat korvanneet kuluneiden kymmenen vuoden aikana termin integraatio. Opetustyön arjessa näillä termeillä ei ole käytännön eroa. Integraatio terminä on hieman pragmaattisempi kuin ideologisempi inkluusio.

Ideologisella tasolla inklusiolla tarkoitetaan täyttä osallisuutta ympäröivään yhteiskuntaan ja kouluopetukseen (Itkonen, Tiina 1999, 141). Täydessä osallisuudessa ja kuulumisessa yhteiskuntaan vammaista ei hylätä eikä yhteiskuntaan kuulumista erikseen ansaita – se on perusoikeus (YK:n Salamancan julistus 1994).

Käytännössä inkluusio tarkoittaa fyysistä ja sosiaalista integraatiota vammaisten ja ei-vammaisten ihmisten välillä. Opetuksen paikka on tällöin lähikoulu, jossa erityisopetus ei ole paikka vaan menetelmäkokonaisuus, jossa erityispedagogiset menetelmät ja erityisopetus jatkuvat esimerkiksi yleisopetuksen luokassa. Tällöin

oppilaan yksilölliset tavoitteet sulatetaan osaksi opetus-suunnitelmaa. (Itkonen 1999, 141).

Suomalaisessa erityispedagogisessa keskustelussa voimakkaimmin inklusion puolta on pitänyt Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan professori Timo Saloviita. Saloviitan (2012) mukaan postmodernissa yhteiskunnassa syrjintä naamioitiin auttamiseksi, vammaisia opetettiin yhteiskunnan jäseniksi sijoittamalla heidät sen ulkopuolelle, puhevikaiset laitettiin kuntoutumaan muiden puhevikaisten joukkoon, sopeutumattomat oppimaan yhteiskunnan jäseniksi muiden huonosti käyttäytyvien kanssa.

Erityisopetuksen kannalta tärkeimpiä YK:n ihmisoikeuksia koskevia ohjelmia ovat 1993 hyväksytty vammaisten yhdenvertaisuutta koskevat julistukset ja 1994 Unescon johdolla vammaisten mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskevat julistukset. Niiden mukaan

vammaisten lasten opetus tulee tapahtua yhdessä muiden kanssa ja hallituksilla tulee olla selkeä tähän pyrkivä politiikka. (Saloviita 2012)

Inklusio suomalaisessa peruskoulussa – ideologiaa vai painetta säästöihin?

Inklusion toteuttaminen suomalaisessa peruskoulussa viimeisten kymmenen vuoden aikana on näkynyt julkisessa keskustelussa paikoin kärjekkäästikin. Karkeasti jaoteltuna näkökulmat vaihtelevat opetushallituksen ja kaupunkien sivistystoimen henkilöstön vahvasti inklusiota kannattavana kirjoitteluna ja yksittäisten opettajien uupuneina ulostuloina työolojensa kasvaneesta levottomuudesta ja lyhytjänteisyydestä.

Molemmat lähestymistavat ovat ymmärrettäviä ja perusteltuja. Yhdistyneiden kansakuntien ratifioitu julistus, osanottajamaita velvoittava lainsäädäntötyö ja globaali humaani tasa-arvon ja osallisuuden ideaali saavat etenkin juhlapuheissa täyden kannatuksen. Toisessa päässä arjen toteuttavalla tasolla yksittäisen opettajan kokemuksen työn lyhytjänteisyydestä, oppilasaineuksen yhä laajenevista tarpeista suhteessa omaan ammatilliseen identiteettiin ja työn hallitsemisen tunteeseen vievät näkemyksiä kausatoisistaan.

Kun 1970 -luvulla siirryttiin kansakoulujärjestelmästä peruskouluun, tehtiin siirtymä asteittain vuosien aikana pohjoisesta etelään. Siirtymään käytettiin useita vuosia ja asteittaisessa siirtymisessä oli ainakin mahdollisuus korjata valuvikoja. Tänäpäin opettajan kokemus muutoksista on ehkä toisenlainen: yhtä aikaa siirrytään Inklusioon, otetaan käyttöön uusi opetussuunnitelma, tuen kolmiportainen malli ja samalla kuunnellaan elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaatimuksia siitä, kuinka koulu junnaa paikallaan, eikä edistä Suomen vientiä ja teknologian kehitystä. Opettajan olo on sekava.

Oppilaan tarvitsema tuki osana yleisopetusta

Inklusiosta ja lähikoulussa toteutettavasta tuesta on myös hyviä kokemuksia. Silloin kun oppilaan tarve erityiseen tukeen suunnitellaan yhdessä vanhempien ja moniammatillisen työryhmän kanssa, on mahdollista turvata kaikille lapsille turvallinen koulunkäynti. Inklusion periaatteiden mukaan tuki seuraa oppilasta lähikoulun luokkaan opetusjärjestelyjen, erityisopettajan avun, koulunkäynninohjaajan ja sisällöllisen eriyttämisen muodossa. Tämä onnistuu silloin, kun opetuksen järjestäjällä ja opetushenkilöstöllä on positiivinen lähestymistapa tuen järjestämiseen oppilaan tarpeiden mukaisesti.

Ongelmia nousee kuitenkin helposti, jos inklusiota toteutetaan pakolla, oppilas kokee sosiaalista ja kognitiivista huonommuutta, opettaja ammattitaidottomuutta ja yhteinen kokemus on se, ettei tukea olekaan koko ajan saatavilla. Keväällä 2018 sanomalehti Karjalaisessa olleessa lehti jutussa Kontiolahden kunnan sivistysjohtaja ilmoitti kunnan vähentävän pienluokkia, jotta päästäisiin samalle tilastolliselle tasolle muun Suomen kanssa. Tällöin opettajilla ja vanhemmillä nousee mieleen oikeutettu kysymys siitä, että menevätkö tilastot ohi oppilaan yksilöllisen tarpeen.

Kuten useista yleisönosastokirjoituksista voi nähdä, yksilölliset inklusiokokemukset ovat hyvinkin erilaisia. Mikä sopii yhdelle oppilaalle, ei välttämättä sovi toiselle. Lievästi kehitysvammainen eriytettyllä materiaalilla opiskeleva oppilas voi olla hyvinkin tyytyväinen ollessaan osa lähikoulun yleisopetuksen luokkayhteisöä, mutta naapuriluokkaan integroitu aspergerlapsi saattaa ahdistua päivittäin yli kahdenkymmenen oppilaan meluisassa luokassa ilman kuulosuojaimia ja henkilökohtaista avustajaa.

Kohtaavatko opettajankoulutus ja opetuksen järjestäjien intressit?

Lopuksi on myös tarpeellista pohtia sitä, millaista koulutusta tämän päivän opettaja todellisuudessa tarvitsee? Toukokuussa 2018 Helsingin sanomat uutisoi vantaalaisesta opettajasta, jonka mukaan koulussa ei enää pärjää tavallisella opettajan koulutuksella. Onnistuuko nykyinen opettajankoulutus vastaamaan muuttuneeseen tilanteeseen? Joensuun seudulla, missä koulutetaan paljon opettajia ja virkoihin on kymmeniä hakijoita, ei opettaja ilman S2:n, aineenopettajan ja erityisopettajan koulutusta käytännössä edes pääse työhaastatteluun. Koulutuspolitiikan, tiukentuneen talouden ja oppilasaineuksen entistä suuremman heterogeenisyyden vuoksi kunnat tekevät omia luovvia ratkaisujaan.

Jos opettajankoulutus pyörii yhä enemmän digitaalisten sovellusten parissa, eikä keskity tarpeeksi inklusion mukanaan tuomiin akutteihin pedagogisiin haasteisiin, menetetään sekä tulevia oppimisen menestystarinoita että korkeasti koulutettuja pedagogeja. Siihen meillä ei ole varaa.

ANTTI RÄSÄNEN TM, KM

Inklusiivisen alakoululuokan opettaja, Joensuu

